

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ПРАВОЗНАВСТВА

Старчук Євген Валерійович

*аспірант кафедри права
Європейського університету
м. Київ, Україна*

У сучасних умовах правнича освіта в країні перебуває під впливом складних трансформацій, які обумовлені як інтеграційними процесами в європейський та світовий освітній простір, так і реформами в судовій системі, нотаріаті, прокуратурі та адвокатурі. Новий етап розвитку українського суспільства вимагає від правничої освіти не лише відповідати високим стандартам, що склалися в нинішніх умовах, але й активно впроваджувати інноваційні підходи, сприяючи розвитку компетентностей, необхідних для високоєфективної професійної діяльності в юридичній сфері. У цьому контексті аналіз сучасного стану правничої освіти набуває особливої актуальності, оскільки від нього залежить не лише підготовка нового покоління правозахисників, а й узгодженість юридичної системи країни із високими міжнародними стандартами.

Окрім того, як показує практика, є деяка критика зі сторін судової системи та правоохоронних органів щодо необхідності перегляду підходів до юридичної освіти в Україні. Пов'язано це із тим, що навчальні програми та деякі методи навчання вищих юридичних закладів досі схильні до радянському стандарту, а не до європейського, що має негативний вплив на усвідомлення студентами-правниками суті права та впровадження змін у відображенні правової професії. Зі свого боку, це також впливає на рівень працевлаштування та виконання функцій в подальшому таких працівників у відповідних установах та організаціях.

Юридична освіта посідає третє місце за кількістю студентів серед здобувачів вищої освіти в Україні. Такий факт було виявлено за результатами стандартизованих освітніх вимірювань 2018 року, проведених в рамках проєкту «Удосконалення юридичної освіти та освіти з прав людини» за участю Координатора проєктів ОБСЄ в Україні, спільно з Міністерством освіти і науки України та ГО «Універсальна екзаменаційна мережа» (UENet) [5].

Проте, така значна кількість випускників, що отримує дипломи правознавців, не завжди гарантує високий рівень правової культури в суспільстві й може, навпаки, призвести до поширення правового нігілізму

в державі. Як проаналізувало Міністерство Юстиції України, майже 80% роботодавців змушені проводити додаткове навчання випускників юридичних факультетів. Серед найбільш важливих компетенцій виявилися: ділова англійська мова, навички складання процесуальних документів та ефективна комунікація на різних рівнях. Отже, проблема підвищення якості підготовки фахівців у галузі правознавства залишається важливою та вимагає детального наукового вивчення.

Дослідження, яке ми провели, виявило, що проблемі професійної підготовки викладачів правознавства приділяли уваги, зокрема, такі вчені: Б. Андрусишин, А. Бобкова, В. Геращенко, В. Сущенко, В. Маньгора, В. Рижиков, Г. Кашкар'юв, І. Ревуцька, І. Сопілко, О. Костенко.

Сучасна юридична професія залишається вельми привабливою, але провідні дослідження підкреслюють, що рівень компетенцій зарахованих магістрів та аспірантів, дещо знижується, навіть при збільшенні вимог до іноземних мов. Протягом найближчих років, в силу економічної кризи та воєнних наслідків, один із яких – демографічний фактор, можуть призвести до подальшого погіршення якісного та кількісного складу абітурієнтів на юридичні спеціальності. Суспільний інтерес вимагає від університетів підвищення вхідного порогу на магістратуру, що, в свою чергу, суперечить економічним інтересам виживання вищих навчальних закладів. У цьому контексті росте роль державного регулювання в освіті. Власне, збалансоване та впливове державне регулювання може встановити превентивні заходи проти прийому некомпетентних осіб на магістратуру та їхнього подальшого заохочення в соціально значущу професію.

Для забезпечення прозорості та справедливості у визначенні конкурсного балу для вступу до юридичних навчальних закладів, слід вжити комплекс заходів.

По-перше, пропонується встановлення обґрунтованих пропорцій між балами Єдиної вступної випробувальної інформації, тестів з науково-правових компетенцій та оцінками з права при формуванні конкурсного балу. Це дозволить краще врахувати різноманітні аспекти знань та навичок абітурієнтів.

По-друге, слід переглянути принципи формування фахових комісій, які визначають розмір порогових балів. У цьому контексті рекомендується залучення достатньої кількості представників, користувачів послуг дипломованих юристів до складу комісій. Також доцільним є включення до комісій осіб, які мають необхідні базові компетенції у галузі технік обґрунтованого встановлення порогових балів, наприклад, тих, хто пройшов відповідні тренінги.

По-третє, рекомендується закріплення у нормативних документах вимоги, згідно з якою пороговий бал не може встановлюватись на рівні, що дозволяє подолати його 20% або більше осіб, які відповідають навчання

(сліпе вгадування). Для підвищення ефективності й врахування інтересів суспільства рекомендується розгляд можливості підняття порогу вимог у наступні роки.

Як вважає О. Костенко, компетентнісний підхід, спрямований на формування професійного підходу фахівців, виявляється через визначення вимог до підготовки майбутніх викладачів правознавства. Такі викладачі повинні володіти навичками для успішного функціонування в громадянському, правовому суспільстві з ринковою економікою. Окрім цього, ключовим стає вміння викладача аналізувати принципи державної освітньої політики та порівнювати їх з практикою. Також важливо сприяти формуванню суб'єктивно-значущих, етико-моральних та правових якостей студентів. З цієї причини питання компетентності в галузі права для викладача визнається не тільки складовою його загальної культури, але й необхідною складовою правової культури. Викладачі, володіючи професійною компетентністю, можуть виступати як лідери та ефективно реагувати на виклики суспільства та пристосовуватися до змін в освіті [2, 79–80].

Формування особистісних фахових якостей, викликаних вимогами сьогодення

Формування особистісних та фахових якостей набуває особливого значення в умовах сучасності. Автор вважає, що сучасна підготовка фахівців у галузі права повинна адаптуватися до сучасних вимог, забезпечуючи не лише глибокі знання юридичних аспектів, а й урахування різноманітні сфери знань. Це включає в себе експертизу в інформаційних технологіях, економіці, екології, політології, соціології, а також розуміння військового будівництва та гуманітарних наук, що охоплюють широкий спектр питань від загальної медицини до прав військовослужбовців та захисту прав ветеранів війни. Такий голістичний підхід дозволяє випускникам правничих програм ефективно взаємодіяти з сучасними викликами та реаліями нашої країни.

Також важливо зазначити й інше питання щодо підготовки фахівців у сфері правознавства – формування особистісних фахових якостей. Судження науковця Б. Андрусишина вказують на важливі завдання перед вищими навчальними закладами, що спеціалізуються на підготовці фахівців у галузі «Право». Зазначає, що основне завдання цих закладів не обмежується лише надання студентам професійних знань юриста, але також включає формування ряду важливих особистісних якостей правознавця, що є значущими для професійного вдосконалення. Зміст та перелік цих якостей залежать від конкретних завдань, які входять до видів діяльності правознавця в різних галузях юридичної професії. Науковець вказує, що більшість навчальних програм, що стосуються підготовки фахівців у галузі «Правознавство», орієнтовані на формування компетенцій

для традиційних юридичних професій, таких як суддя, адвокат, прокурор і т.д. При цьому формування науково-педагогічних та правових компетенцій вважається менш пріоритетним, що часто обмежується окремими курсами з педагогіки та психології.

Б. Андрусишин вважає, що сучасні умови вимагають спеціалізації вищої юридичної освіти, надаючи перевагу глибокій спеціалізації для підготовки юристів. Він підтримує ідею надання університетам можливості вибору магістерських програм та визначення їх змісту відповідно до своєї специфіки. Також, введення додаткової кваліфікації «Викладач вищої школи» для осіб із вищою юридичною освітою визнається автором як спосіб підвищення якості педагогічної підготовки викладачів у галузі права [1].

Впровадження практики в юридичних клініках та правових шкіл при ВНЗ

Один із способів вирішення проблеми з отриманням практичного досвіду для майбутніх юристів – це участь у юридичних клініках при вищих навчальних закладах. Розвиток та ефективність юридичних клінік в українських вищих навчальних закладах призвели до значного покращення практичної підготовки студентів-юристів. Суть юридичної клінічної освіти полягає в можливості студентів отримати практичні навички, необхідні для вищого юридичного освіти. Цей вид освіти передбачає поєднання теоретичних та практичних аспектів в навчальному процесі. Такий підхід дозволяє студентам оволодіти не лише теоретичними знаннями, але й отримати практичний досвід роботи з малозахисними верствами населення. Згідно з типовим положенням про юридичні клініки вищих навчальних закладів України, студенти старших курсів надають безоплатні юридичні консультації для соціально вразливих верств населення [6]. В наш час безоплатна правова допомога користується великим попитом серед населення, а право на неї закріплене у Конституції України та Законі «Про безоплатну правову допомогу».

Юридична клінічна освіта, орієнтована на розвиток юридичних клінік, є ефективним засобом формування в студентів-юристів практичних навичок, теоретичної підготовки та професійного досвіду. Враховуючи те, що юридичні клініки здатні надавати громадянам безоплатну правову допомогу, важливо визнати їхню роль та закріпити відповідний статус у законодавстві.

Подібну точку зору висловлює В. Сущенко у своєму дослідженні. Він підкреслює, що система вищої юридичної освіти, яка існувала в колишньому Радянському Союзі та залишається актуальною в Україні до сьогодні, з об'єктивних причин не сприяла достатньому розвитку професійної спеціалізації майбутніх правників. У відміну від отримання єдиної спеціалізації «Правознавство» та професії юрист всіма випускниками вищих навчальних закладів, які входять до системи

правоохоронних органів, в реальному житті відбувається фахова спеціалізація за конкретними напрямками професійної діяльності чи галузями права [4]. Такий підхід дозволяє юристам розвивати конкретні навички та глибше освоювати обрані сфери правознавства.

Отже, навіть при отриманні у студентів юридичного закладу загальної професії «юрист», вони, в кінцевому підсумку, стають фахівцями з досить вузької спеціалізації в галузі права. Професійні іспити та стажування, які вони проходять в адвокатів, нотаріусів та судах, за змістом та процедурою далекі від вимог, що висуває життя і суспільство перед представниками юридичної професії. У сучасних умовах, стає нагальною потреба у вирішенні проблеми поєднання загальноуніверситетської освіти та професійної підготовки юристів. Автор висуває ідею створення «Школи права магістрів» на базі університетської юридичної освіти для спеціалізованої підготовки юристів, які б мали як практичний, так і науковий підхід до різних напрямків правничої науки і практики [4].

Розвинення стипендіальних програм роботодавців та програм стажування.

Необхідно також приділити увагу розширенню стипендіальних програм від роботодавців та програмам стажування. Це стосується як науковців-правників, так і самих студентів, які навчаються на магістерських програмах.

В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства, забезпечення постійного розвитку та вдосконалення своїх компетенцій стає надзвичайно важливою задачею. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є стажування, що включає в себе освоєння теоретичного матеріалу та можливість його втілення у практичну діяльність. Процедура стажування для наукових та науково-педагогічних працівників чітко визначена законодавством України, проте її потрібно удосконалити, враховуючи сучасні вимоги освіти. Рекомендується переглянути періодичність проходження стажування, дозволяючи більш гнучкий підхід. Також важливо встановити мінімальні строки стажування для різних категорій студентів та науковців для підвищення якості навчального процесу.

Щодо стажування в інших навчальних закладах, внутрішній характер цього процесу виявляється у складанні індивідуального плану, затвердженні його на кафедрі та отриманні довідки, яка підтверджує виконання програми стажування. Однак стажування за кордоном може надати цій формі підвищення кваліфікації ефективність у розвитку професійного потенціалу викладача вищої школи, особливо в контексті інтернаціоналізації [3, с. 49].

Важливо подолати формальний підхід до проходження стажування майбутніми фахівцями і забезпечити контрольний характер проходження, сприяючи набуттю практичного досвіду.

Впровадження стандартизованих тестів з іноземної мови

Також вважаємо за необхідно розглянути таке питання, як впровадження стандартизованих тестів з іноземної мови для досягнення хоча б мінімальних загальнодержавних стандартів володіння іноземною мовою абітурієнтами вищих навчальних закладів на рівні магістратури. Це важливий крок у забезпеченні високого рівня комунікаційних навичок та готовності випускників до викликів сучасного міжнародного оточення.

Впровадження стандартизованих тестів забезпечить об'єктивний метод оцінки володіння іноземною мовою, створить умови для однакових стандартів серед абітурієнтів і допоможе підвищити якість мовної підготовки в магістратурі. Такий підхід дозволить вищим навчальним закладам відповідати сучасним вимогам глобалізації та забезпечувати конкурентоспроможність своїх випускників на міжнародному ринку праці.

На сучасному етапі ключовим аспектом професійної підготовки майбутніх юристів в Україні є вдосконалення правничої освіти відповідно до європейських стандартів. Зміст та методика викладання правничих дисциплін орієнтовані на розвиток практичних навичок, глибоке вивчення етики та прав людини, а також розуміння фундаментальної ролі правозахисника у забезпеченні верховенства права, висвітленні та захисті прав і свобод людини, військових та ветеранів війни.

Удосконалення підготовки таких фахівців має відбуватися комплексно. У контексті сучасного підходу до юридичної освіти важливими напрямками вдосконалення вбачаємо:

- реформування системи вступу на магістерський рівень та отримання наукового ступеня для ефективного відбору кандидатів;
- оновлення навчальних програм, адаптованих до європейських стандартів та врахування останніх досягнень, таких як вивчення технологій, соціології, психології та військового законодавства;
- розв'язання можливостей створення юридичних клінік при ВНЗ, надання підтримки на законодавчому рівні для їх ефективного функціонування;
- оптимізування практики проходження студентами стажування. Зокрема, це може включати розширення можливостей для стажування за межами країни, спрямованого на розвиток та обмін досвідом в європейському правовому середовищі. Ця ініціатива сприятиме більш глибокому вивченню міжнародного права, адаптації до різних правових систем та обміну кращими практиками з європейськими партнерами.

Література:

1. Б. Андрусишин. Проблеми підготовки викладача права: URL: <http://www.golos.com.ua/article/286146>

2. Костенко О. Формування правової компетентності майбутніх учителів історії і правознавства в теорії та практиці вищої освіти: Соціум. Документ. Комунікація. 2018. С. 76–91.

3. Кляп М. Підвищення педагогічної майстерності викладача ВНЗ у контексті інтернаціоналізації вищої школи України. Наук. часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Сер. 4. Сущенко В. Сучасні проблеми реформування юридичної освіти і науки в Україні: Наукові праці, Том 69, Випуск 56. 186 с.

5. Стандартизовані освітні вимірювання 2018 року у вищій юридичній освіті. Єдине фахове вступне випробування та Єдиний вступний іспит. Аналітичне дослідження. К.: Ваіте, 2019. 122 с.

6. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України МОН України: Наказ МОН України від 03.08.2006 р. № 592. URL:: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-43>

БАНК ЯК СТОРОНА ДОГОВОРУ РАХУНКА УМОВНОГО ЗБЕРІГАННЯ (ЕСКРОУ) ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Таргоній Юлія Ярославівна

*аспірантка кафедри інтелектуальної власності, інформаційного
та корпоративного права юридичного факультету*

*Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Відповідно до законодавства України, банк, який отримав у встановленому порядку ліцензію на здійснення банківської діяльності, є єдиним суб'єктом, який вправі виконувати функції ескроу-агента, якщо об'єктом договору є гроші. Якщо укладається договір рахунка ескроу в цінних паперах, то роль ескроу-агента виконує депозитарна установа.

Аналізуючи правовий статус банку як ескроу-агента згідно ЦК України, слід відмітити, що він наділений такими правами:

1) використовувати грошові кошти на рахунку умовного зберігання (ескроу), гарантуючи вчасне перерахування таких коштів бенефіціару (бенефіціарам), а в разі надання бенефіціаром письмової вказівки банку – особі (особам), вказаній бенефіціаром, якщо інше не передбачено договором.

У контексті вищезгаданого права банку, варто відмітити, що банк не набуває у власність грошові кошти, які зараховані на рахунок ескроу, а